

Eugenia BOJOGA
(Universitatea Babe -Bolyai,
Cluj-Napoca)

**P trunderea / impactul studiului
Sincronie, diacronie i istorie de
E. Coseriu în lingvistica din fosta U.R.S.S.**

Abstract: (Sincronia, Diacronia e Historia. 50 years since the publication in Russian) The paper refers to the impact of this study on the Soviet linguistics. Despite the fact that Soviet linguistics was presented, throughout its existence, as a closed totality with its own laws of development (even if it was allowed, with some interruptions, to "borrow from abroad what is best" depending on the epistemological foundations of each author and the political circumstances), fundamental thesis of *Sincronia, Diacronia e Historia* have entered the Soviet scientific circuit. In the current paper we will highlight the effects which Coseriu's conception had on textbooks and treaties of contemporary general linguistics.

Keywords: Soviet linguistics, language development, linguistic change, dichotomy **synchrony** vs. **diachrony**, freedom speakers

Rezumat: Articolul de fa se refer la impactul pe care l-a avut acest studiu în lingvistica din fosta URSS. În pofida faptului c lingvistica sovietic pe toat durata existen ei sale a fost prezentat ca o totalitate închis , cu legile sale proprii de dezvoltare (chiar dac i-a fost permis, cu anumite intermiten e, s „împrumute din str in tate ceea ce este mai bun”, în func ie de fundamentele epistemologice ale fiec rui autor i de conjunctura politic respectiv), teze fundamentale ale studiului **Sincronie, diacronie i istorie** au p truns în circuitul tiin ific sovietic. În textul de fa exemplific m repercusiunile pe care le-a avut concep ia lui Coseriu în manualele i tratatele de lingvistic general ale vremii.

Cuvinte-cheie: lingvistic sovietic , dezvoltarea limbii, schimbare lingvistic , dihotomia **sincronie** vs **diacronie**, libertatea vorbitorilor

„Eugeniu Coseriu, unul dintre cei mai profunzi lingvi ti contemporani, scria c a întreba de ce se schimb limba înseamn a întreba «de ce se reinnoiesc necesit ile de exprimare i de ce oamenii gândesc i simt nu numai ceea ce a fost deja gândit i sim it»” (A. Suprun 1983).

Cu jum tate de secol în urm , în 1963, ap rea la Moscova, într-un tiraj de 100.000 de exemplare i în condi ii grafice excelente versiunea în limba rus a studiului *Sincronía, diacronía e historia. El problema del cambio lingüístico* a lui Eugeniu Coseriu. Publicat ca al III-lea volum al prestigioasei colec ii *Novoe v jazykoznanije*, traducerea, realizat pe baza originalului spaniol de c tre hispanistul I. A. Meli uk, a constituit un eveniment de excep ie. Privit din perspectiva zilei de ast zi, la o distan de 50 de ani, semnificatia acestui act de cultur poate fi mai lesne descifrat i interpretat . În continuare ne propunem s reconstituim impactul pe care l-a avut acest studiu în lingvistica sovietic , axându-ne doar pe repercusiunile pe care le-a avut în manualele i tratatele de lingvistic general ale vremii.

I. Contextul istoric i lingvistica sovietic

1. Pentru cei familiariza i cu spa iul cultural de limba rus , e un lucru tiut c în urm cu cinci decenii lingvistica sovietic î i revenea la starea de normalitate, dup ce

decenii de-a rândul fusese înregimentat politic. Constrâns, după revoluția din octombrie 1917, să se alinieze *Proletkult*-ului (noua cultură proletară) și să-și asume ca principiu epistemologic teoria luptei de clasă, tiința limbajului din U.R.S.S. încercase, prin Nikolai J. Marr, să-și construiască o identitate proprie, fundamentată pe ideologia marxist-leninistă. Piatra de temelie a „noii teorii a limbii” a devenit teza conform căreia limba face parte din suprastructura ideologică a societății, prin urmare, are caracter de clasă, iar de studiu lingvistic se poate ocupa doar cel care cunoaște și stăpânește materialismul dialectic. Pe acest fundal, „noua teorie a limbii” alias lingvistica marxistă trebuia să se deosebească radical de restul tiinței limbajului, care era valorizată în exclusivitate în registrul negativ: „burghez”, idealist și rasist deci, incompatibil cu tânărul tiințiv sovietic.

Constituind de-a lungul a trei decenii doctrina oficială a lingvisticii din Uniunea Sovietică, – timp în care a contribuit la proliferarea diletantismului și la interpretarea distorsionată a faptelor de limbă –, „noua teorie a limbii” a fost criticată și respinsă la nivel oficial în 1950 de către I. V. Stalin (ale căror articole au fost scrise de lingvistul georgian Ar. Cikobava) care pune capăt curentului marxist și, prin aceasta, perioadei dificile de supremație a ideologiei de clasă. Or, pe tot parcursul dominației marxismului, aversiunea oficială față de lingvistica „de peste hotarele URSS” a rămas constantă. Atât lingvistica tradițională comparativ-istorică, cât și lingvistica modernă structuralistă erau interpretate deopotrivă ca fiind „antimarxiste”, prin urmare diametral opuse lingvisticii sovietice.

Prin intervenția lui Stalin în dezbaterile lingvistice se produce o schimbare calitativă a strategiilor de lucru, instaurându-se o atmosferă mult mai propice investigațiilor tiințifice. Semnificative sunt diferențierea dintre lingvistica marxistă, care reprezentând adevărata tiință a limbii, și cea de „peste hotare”, care fiind burgheză și antimarxistă. Drept dovadă, revista *Voprosy jazykoznanija* își fixează – în articolul de fond din primul număr (1952) – printre obiective „a demasca esența reacționară a lingvisticii burgheze idealiste”. În același timp, prioritare rămăneau în continuare aplicarea marxismului în lingvistică și elucidarea contribuției geniale a lui I. V. Stalin în acest domeniu¹.

Abia discuția despre structuralism, desfășurată în paginile revistei *Voprosy jazykoznanija* între anii 1956-1965 avea să atenueze intruziunea dogmei marxiste în domeniul lingvisticii și să lase mai mult spațiu aspectelor strict tiințifice. Or, în acest context, lingviștii sovietici simțeau imperios nevoia cunoașterii a ceea ce se făcuse între timp în lingvistica „de peste hotare”. Acceptarea teoriilor și curentelor occidentale, necesitatea unui dialog autentic cu colegii lor (care anterior fuseseră etichetați ca „adversari de clasă”) devin deziderate stringente care puteau contribui în mod substanțial la depășirea crizei. Acesta conștientizare a răcorii la parametrii occidentali ai tiinței limbajului va conduce mai întâi la acceptarea tacită, apoi la cunoașterea aprofundată a lingvisticii din afara granițelor U.R.S.S. În realitate, sincronizarea cu lingvistica occidentală avea să ofere cercetătorilor

¹ În lingvistica românească postbelică lucrurile erau într-un fel similare. Bunăoară, Al. Graur într-un articol publicat în *Voprosy jazykoznanija*, scria: „Lingviștii români se folosesc în munca lor de indicațiile Partidului muncitoresc român, având în față lor exemplul publicațiilor sovietice, programa instituțiilor sovietice de învățământ și, în special, lucrările geniale ale tovarășului I. V. Stalin despre lingvistică. (...) Lingviștii români se străduiesc să studieze limba română de pe pozițiile marxismului” (Graur 1955: 14).

sovietici posibilitatea de a reveni la o stare de *normalitate*, ansa de a-i redobândi *demnitatea deontologiei profesionale*.

Cu toate acestea, între anii 1918-1991, lingvistica sovietică s-a diferențiat din interior de tot restul lingvisticii. Pe toată durata existenței Uniunii Sovietice, ea a fost prezentată ca o totalitate închisă, cu legile sale proprii de dezvoltare, chiar dacă liderii partidului comunist le-au permis lingviștilor, cu anumite intermitențe, să „împrumute din străinătate ceea ce este mai bun”, în funcție de fundamentele epistemologice ale fiecărui autor și de conjunctură politică respectiv².

2. În 1963, când este tradus *Sincronia*, în contextul dezbaterii despre structuralism, lingviștii sovietici aveau două alternative: a prelua și a accepta lingvistica modernă occidentală sau a o critica și a o respinge. Împreună în două tabere adverse, cercetătorii sovietici îi puteau expune punctul de vedere în revista *Voprosy jazykoznanija* și în cotidianul *Pravda*. Cei care pledau pentru respingerea oricărui idei occidentale, îi criticau argumente de ordin ideologic, susținând că lingvistica sovietică și cea „de peste hotare” trebuie strict delimitate. Întrucât se bazează pe *premise ideologice* total diferite, ele îi trasează și obiective diametral opuse. Opinia lui V. Abaev este exemplară în acest sens, ea ilustrând poziția lingviștilor dogmatici: „Vorbind despre perspectivele noastre, de obicei apare alternativa «fatală»: lingvistic tradițional sau structuralism. Însă această alternativă este profund greșită. Noi nu avem nevoie de o lingvistică tradițională și nici de o lingvistică modernistă, ci de o lingvistică noastră, sovietică, ce ar corespunde concepției despre lume și necesităților societății noastre socialiste multinaționale” (Abaev 1965: 27). Cert este că la o distanță de două decenii, un alt lingvist sovietic, Ju. Maslov va pleda pentru aceeași autarhie teoretică și metodologică: „Trebuie să subliniem particularitățile fundamentale ale teoriei sovietice despre limbaj care o opun curentelor lingvisticii străine contemporane. Or, aceste curente sunt, din punct de vedere metodologic, insuficiente, eclectice, idealiste și adeseori deschise reacționare” (Maslov 1987: 263)³.

Lingviștii dogmatici se împotriveauă recuperării curentelor moderne, invocând ca argumente, pe lângă fundamentele filosofice antimarxiste ale teoriei occidentale și rigiditatea antinomiilor saussuriene. În acest sens, F. Berezin constată că „structuralismul se caracterizează prin sincronismul exprimat vehement și prin negarea dezvoltării istorice a

² „La linguistique russe puis soviétique est considérée comme une totalité fermée avec ses lois propres d'évolution, même si, selon les périodes et les auteurs, certains ont admis qu'il y ait possibilité d'«emprunt à l'étranger de ce qu'il y a de meilleur»” (Seriot 1995: 238).

³ De altfel, tendința de a trasa un zid al Berlinului și în domeniul lingvisticii, deci, a degaja două moduri diferite de a face teorie, era specifică la vremea respectivă și lingvisticii din rile de democrație populară. Astfel, în fosta R.D.G., G. Helbig într-un manual de lingvistică din 1986, dedica un capitol întreg fundamentelor marxist-leniniste ale lingvisticii, făcând distincția clar între două tipuri antagoniste de lingvistică: cea marxistă și cea burgheză: „Marxistisch-leninistische Grundpositionen in der Sprachwissenschaft bedeuten auf alle Fälle mehr als ihre unmittelbare Ableitung bzw. Ableitbarkeit aus (oder mindestens Verträglichkeit mit) einzelnen Aussagen oder Zitaten der Klassiker des Marxismus-Leninismus, die einen Bezug zur Sprache haben. Marx, zweifellos als Voraussetzungs- und Orientierungsrahmen für marxistisch-leninistische Grundpositionen in der Sprachwissenschaft –, aber diese Äußerungen verfolgten nicht das Ziel, einen geschlossenen Grundriß der Sprachtheorie zu schaffen und die Sprache allseitig zu charakterisieren, sie stehen vielmehr dort, wo sprachliche Fragen im Zusammenhang mit der Begründung des historischen und dialektischen Materialismus (mit philosophischen, gesellschaftstheoretischen und ökonomischen Aussagen) eine Rolle spielen” (Helbig 1986: 24-25).

structurii, ceea ce presupune studierea statică a limbii. Lingvistica sovietică, în schimb, se revendică de la premisa că starea sincronă a limbii și istoria sa alcătuiesc un tot unitar. Ignorând istoria, structuralismul nu poate să constate contradicțiile dialectice ale procesului istoric. De aceea, mulți lingviști sovietici se pronunță categoric împotriva acestei orientări, ceea ce ni se pare întru totul legitim” (Berezin 1975: 292).

Dimpotrivă, lingviști moderni, care făceau abstracție de dogma marxist-leninistă, combateau reducționismul extremei dogmatice și pledau pentru deschidere și sincronizare. Astfel, A. Reformatskij propune să fie luate în considerare aspectele pozitive ale structuralismului, inclusiv achizițiile sale metodologice, cum ar fi dihotomiile *limbă – vorbire* și *sincronie – diacronie*, întrucât decenii de-a rândul acest curent fusese blamat și respins pe nedrept (Reformatskij 1957: 26). Tot astfel, M. Steblin-Kamenskij consideră că „groaza provocată de faptul că F. de Saussure «a separat sincronia de diacronie», care mult vreme îi copleșise pe cercetătorii autohtoni, a contribuit la rămânerea în urmă a lingvisticii noastre” (Stebliin-Kamenskij 1957: 67).

3. Pe fundalul acestei polemici ni se pare extrem de sugestivă aprecierea lui Zvegincev care emitea o judecată de ansamblu, situând *Sincronie, diacronie și istorie* în contextul general al lingvisticii: „orientarea generală a studiului lui E. Coseriu de a concilia cele două tabere ostile (adică lingvistica tradițională și structuralismul – n. mea, E. B.) se cuvine a fi salutat”; „percepem în zăruie a ferventă de a realiza o veritabilă unitate a științei limbajului” (Zvegincev 1963: 134).

Or, traducerea în limba rusă a *Sincroniei* a însemnat din capul locului o recunoaștere explicită de către lingviști sovietici a contribuției lui Eugeniu Coseriu la elucidarea antinomiei saussuriene și la realizarea unității științei limbajului. De altfel, prin publicarea studiului *Sincronía, diacronía e historia*, E. Coseriu se impusese deja, drept „cel dintâi exeget care a relevat cu toată rigoarea aporiile și/sau contradicțiile fundamentale ce subminează însăși baza teoretică a lingvisticii moderne («structuraliste»)” (Borcil 1992: 4-5). Beneficiind de includerea în colecția *Novoe v lingvistike*, studiul lui E. Coseriu a devenit accesibil în mod direct specialiștilor din spațiul imens de limbă rusă. Și reînnoștrirea receptării sa se produce pe acest fundal epistemologic de deschidere/închidere a lingvisticii sovietice, de respingere / acceptare a realizărilor occidentale din domeniul științei limbajului. Faptul însuși că în 1963 publicarea sa a fost posibilă arată că lingvistica sovietică simțea acut nevoia unui dialog autentic cu știința „de peste hotare”.

II. Dezbaterea studiului Sincronie, diacronie și istorie

1. În eseu *Teoretice aspecte pri innoști jazykovych izmenenij* (*Aspecte teoretice ale cauzalității schimbărilor lingvistice*) care a precedat traducerea în limba rusă a *Sincroniei*, V. Zvegincev urmărea să anticipeze, cu aplombul autorității oficiale, orizontul de așteptare al publicului cititor de limbă rusă. În conformitate cu „ritualul” de introducere în circuitul sovietic al valorilor a fiecărui autor străin, se cerea o prezentare sumară, dar consistentă a personalității și operei acestuia: „șeful Departamentului de lingvistică al Universității din Montevideo (Uruguay), profesorul Eugenio Coseriu (român de naționalitate) este autorul unui mare număr de studii în care abordează cele mai stringente probleme ale lingvisticii teoretice contemporane. În afară de *Sincronía, diacronía e historia*, el a publicat: *Sistema, norma y habla* (1952), *Forma y sustancia en los sonidos del lenguaje* (1957) *Logicismo y antilogicismo en la gramática* (1957). De asemenea, este autorul unor

lucrări de lingvistică romanică : *La Hispania romana y el latín hispánico* (1953), *El llamado „latín vulgar” y las primeras diferenciaciones romances* (1954)” (Zvegințev 1963: 127).

În continuare, Zvegințev trebuia să justifice, din punct de vedere științific, dar mai ales ideologic, actualitatea studiului și oportunitatea traducerii și a includerii sale în prestigioasa colecție *Novae v lingvistike*. În acest scop, exegetul pornește de la contextul general al lingvisticii, fiind când referința la A. Martinet, conform căruia „decalajul dintre lingvistica numită tradițională și cea structuralistă ar putea fi soluționat prin depășirea antinomiei saussuriene *sincronie vs. diacronie*”⁴. Or, în opinia sa, E. Coseriu îi propune să rezolve antinomia lui F. de Saussure, „urmând parțial sugestia lui A. Martinet, deși prin alte procedee și metode decât cele indicate de savantul francez” (Zvegințev 1963: 126).

Focalizându-se asupra *Sincroniei, diacroniei și istoriei*, Zvegințev remarcă valoarea teoretică certă a lucrării coseriene, care „se distinge printr-un orizont științific foarte vast, prin documentare exhaustivă și prin temeritate a ideilor”. Prezentatorul încadrează studiul în discuție nu atât în lingvistica teoretică sau generală, cât mai curând în filosofia limbajului din considerentul că „pentru explicarea problemelor lingvistice, E. Coseriu recurge adeseori la premise filosofice, fiind când uz de concepția unor filosofi (de la Aristotel și Sf. Augustin până la Durkheim și Heidegger). În plus, el preferă să discute problemele nu pe baza observației directe asupra materialului faptic de limbă, ci pe baza speculației, a argumentelor logice și a raționamentelor abstracte” (*Ibidem*, p. 128).

Or, această încadrare este cel puțin simplificatoare, dacă este confundată cu concepția, mult mai complexă, privind raporturile disciplinelor în discuție din însăși opera autorului studiat. De altfel, E. Coseriu menționează chiar în nota asupra ediției că obiectul studiului de față nu îl constituie *schimbarea lingvistică*, ci *problema schimbării lingvistice*: „Nu mi-am propus să scriu încă un studiu despre cauzele «cauze» ale schimbării lingvistice, nici să studiez tipurile de schimbări în diferite limbi, ci să abordez problema însăși a schimbării ca problemă rațională și din punctul de vedere al activității lingvistice concrete” (Coseriu 1988: 8). Prin urmare, problema schimbării lingvistice se referă la limbaj în general, deci înlăuntruteoria limbajului și de lingvistica generală, nu de vreo disciplină lingvistică particulară. La fel de nejustificat ni se pare și afirmația lui V. Zvegințev, conform căreia E. Coseriu ar prefera să soluționeze problemele altfel decât pe baza observației asupra materialului lingvistic concret. A se vedea, de exemplu, cazul viitorului perifrastic din latina vulgară (care este discutat pe larg în capitolul V) sau cel al schimbărilor fonetice din latină și din limbile romanice care probează cât se poate de limpede că autorul își sprijină dezbaterile teoretice pe materialul faptic luat în discuție.

2. Lingvistul rus se situează, totuși, de partea lui E. Coseriu, atunci când consideră că, în *Sincronia, diacronia și istoria* sunt observate cu precizie greșelile metodologice ale lui F. de Saussure prin cunoscuta antinomizare a *sincroniei* cu *diacronia*. De asemenea, el subscrie argumentelor convingătoare ale lui Coseriu conform cărora această distincție nu se referă la însușirile obiectului *limbaj*, ci la teoria lingvistică, la metodele de studiere a acestuia. Tot astfel, el recunoaște că fiind adecvat principiul inițial al tuturor raționamentelor coseriene, în conformitate cu care limba se află într-o schimbare continuă, fapt pentru care

⁴ A se vedea în acest sens A. Martinet (1954: 125).

nu poate fi redus la starea sa sincronă, iar o teorie adecvată limbajului nu poate fi restrânsă la o simplă metodologie a descrierii sincronice.

Cu toate acestea, analiza lui Zvegincev este făcută, în continuare, de pe pozițiile ideologiei sovietice, care și-a lăsat puternică amprenta în studiile lingvistice ale epocii, fiind emblematic pentru receptarea concepției oricărui alt lingvist din Occident. Pe această bază, demersul critic este condus după metoda tipică reducționistă, prin care lui E. Coseriu îi se face observații și se caută «contradicții interne». În acest fel, nu se mai discută studiul propriu-zis sau problematica abordată de autor, ci, în ultimă instanță, se insinuează că problema respectivă nu a fost abordată din perspectivă marxista sau cel puțin materialistă. Credincios acestui demers ideologizant, V. Zvegincev obiectează, din primul moment, că lucrarea analizată este întemeiată pe „premise filosofice idealiste”, autorul acesteia fiind etichetat ca lingvist idealist. Tot astfel, exegetul sovietic nu este de acord cu E. Coseriu în privința faptului că momentul cel mai important care separă lingvistica tradițională de lingvistica modernă, structuralistă, îl constituie *Cursul de lingvistică generală* al lui F. de Saussure și nici cu evaluarea propusă asupra anumitor orientări din lingvistica teoretică actuală. În acest context, lingvistul rus îi reproșează autorului faptul că nu se referă de loc la coala neogramaticilor care, în opinia sa, „ar fi ocupat poziția principală în lingvistica presaussuriană” (Zvegincev 1963: 128). Or, în acest punct, comentariul lui Zvegincev înlătură de-a îndată în mod clar presuposițiile marxist-leniniste: „Prin lingvistica tradițională E. Coseriu subînțelege în principal tradiția inaugurată de W. von Humboldt și care, în ansamblul curentelor moderne, se numește lingvistică idealistă” (*Ibidem*, p. 129).

Aceleași presuposiții sunt „demascate” de V. Zvegincev și în tratarea coseriană a unor probleme concrete, cum ar fi interpretarea viitorului perifrastic din latina vulgară prin circumstanța istorică determinantă care a constituit-o cretinismul (mi care spiritual ce suscită și amplifică sentimentul existențial, atribuind existenței o orientare etică profundă): „Luând ca bază de plecare analiza timpului efectuată de Sf. Augustin în *Confesiuni*, E. Coseriu interpretează condițiile apariției formelor perifrastice ale viitorului în latina vulgară și semantica acestor forme cu totul în spiritul lui Vossler” (*Ibidem*, p. 129). Pentru o delimitare de principiu cât mai clar, V. Zvegincev accentuează că nu este vorba de „simple digresiuni” incidentale, ci de teze principale ale concepției pe care o propune autorul în vederea depășirii antinomiei dintre *sincronie* vs. *diacronie*. Astfel, „anulând antinomia saussuriană, E. Coseriu trece apoi la expunerea punctului său de vedere asupra naturii limbajului, anume la problema schimbărilor lingvistice și la corelația dintre descriere, istorie și teoria limbii. Și aici devine clar că în sinteza pe care o efectuează, el acordă prioritate ideilor ce provin de la W. von Humboldt (...). Indiscutabil, ideile lui Humboldt nu au devenit niciodată merit toată atenția, însă ele trebuie dispensate de legătura lor cu filosofia idealistă și reformulate în lumina ultimelor cercetări lingvistice” (*Ibidem*, p. 130).

Tot astfel, credincios platformei sale filosofice, Zvegincev respinge premisa că *schimbarea este inerentă limbii, reprezintă esența sa*, sub pretextul că E. Coseriu ar aborda problema „în afara causalității și independent de factorii externi”. În realitate, E. Coseriu se referă și la rolul efectiv al așa-ziselor factori externi în schimbarea lingvistică.

3. V. Zvegincev se situează, însă, pe poziția materialist-vulgară (străină, în fond, și de marxism) conform căreia acești factori externi ar opera direct asupra limbilor considerate ca obiecte externe și de sine stătătoare, respingând în consecință teza coseriană conform căreia limba nu se înscrie în ordinul fenomenelor determinate cauzal, ci în domeniul propriu

uman al finalității, în care faptele sunt determinate prin funcția lor. Mai mult, exegetul rus consideră problema centrală pentru tot studiul, care ar fi incomparabil „mai îndreptat” să figureze în titlu, ar fi anume problema *cauzalității* schimbărilor lingvistice: „Tot patosul teoretic al lucrării este orientat spre a demonstra că, de fapt, cauzalitatea nu poate fi aplicată la cercetarea proceselor lingvistice” (*Ibidem*, p. 139).

Pe cale de consecință, exegetul rus va înscrie chiar în titlul studiului său introductiv problema *cauzalității*, ca și când în lucrarea lui Coseriu ar fi vorba doar despre acest aspect, iar problema schimbării nici nu ar putea fi abordată altfel decât din unghiul *cauzalității*. Situându-se, astfel, pe pozițiile ideologiei pozitivistice, V. Zvegincev nu acceptă distincția pe care o face E. Coseriu – și o întreagă tradiție: Vico, Hegel, Cassirer – între cauzalitatea fenomenelor naturii și finalitatea internă a fenomenelor culturii, de care ține limbajul, după cum nu acceptă nici ideea că dezvoltarea limbii depinde de libertatea și activitatea conștientă a omului. Iată comentariul lingvistului sovietic: „Tendința lui E. Coseriu de a îndepărta limba/limbajul, care se află într-un proces de continuă schimbare de cauzalitate constituie o încercare de a-l situa în afara experienței propriu-zise” (*Ibidem*, p. 140). E greu de înțeles despre ce fel de experiențe vorbește Zvegincev, deoarece toată cartea lui Coseriu este fundamentată tocmai pe experiența intimă și intuitivă a limbajului pe care o au vorbitorii. Pentru a putea evalua judecata criticului, să amintim, mai întâi, explicația lui Coseriu, pe care Zvegincev însuși o reproduce, de altfel, *in extenso*: „Când spunem că schimbarea lingvistică «nu are cauze», în elegem prin aceasta următoarele: schimbarea lingvistică nu are cauze în sensul tipicelor naturale, adică nu are cauze «obiective», naturale și externe în raport cu libertatea vorbitorilor”; „faptele lingvistice există pentru că vorbitorii le creează pentru ceva; ele nu sunt nici « produse » ale necesității fizice, necesitate care este externă în raport cu vorbitorii, nici « consecințe inevitabile și necesare » determinate de starea anterioară a limbii. Unică explicație cu adevărat «cauzală» a noului fapt lingvistic constă în aceea că el, faptul, a fost creat de către vorbitori pentru un anumit scop” (Coseriu 1988: 201-202).

4. Raportându-se deci la aceste formulări cruciale, Zvegincev, ca reprezentant tipic al ideologiei pozitivistice, se declară categoric împotriva distincției între domeniul libertății și domeniul *cauzalității*, precum și împotriva considerării lingvisticii ca țintă a culturii. Reproșul pe care i-l face autorului îl ilustrează întru totul ideologia pozitivistă: „E. Coseriu își imaginează istoria limbii ca pe o istorie a vorbitorilor dispensată în activitatea lor de vorbire de orice dependență cauzală. Eroarea teoretică principală (sic!) a lucrării constă anume în faptul că autorul identifică pretutindeni activitatea limbii cu activitatea omului – purtătorul limbii” (Zvegincev 1963: 140). Firește, limba „derivată” pentru Zvegincev de la om, dar ea reprezintă totodată și un fenomen care există în mod obiectiv, și posedă particularități sale calitative, ceea ce se manifestă atât în funcționarea cât și în evoluția sa” (*Ibidem*, p. 140-141). Credem că nu exagerăm dacă afirmăm că lingvistul sovietic nu mai vorbește, aici, nici măcar în numele lui Karl Marx (care recunoaște, de fapt, distincția kantiană), ci gândește mai degrabă în spiritul lui August Schleicher, conform căruia limba trebuie situată în afara vorbitorilor, fiind un organism independent care își are „viaa” sa proprie.

Cât privește conceptele introduse de E. Coseriu pentru a explica mecanismul schimbărilor lingvistice, cum ar fi *inovație* și *adoptare*, acestea sunt criticate de Zvegincev pe motiv că ar fi insuficient de operaționale. Oricum, în opinia sa, schimbările lingvistice au nevoie de explicații mult mai convingătoare. În schimb, Coseriu își propune „să substituie doar cauzalitatea prin funcționalitate”. Or, în spiritul dogmei materialiste, o asemenea substituție este inadmisibilă, iar

principiul cauzalității nu poate fi abandonat, deoarece acesta trebuie regăsit, sub forma determinării sociale, în baza tuturor fenomenelor culturii (inclusiv a limbajului).

Dacă Zvegincev împarte teza, așa cum am văzut, punctul de vedere al lui Coseriu cu privire la distincția *sincronie/diacronie*, recunoscând că aceasta nu se referă la limbaj, ci la lingvistică, el nu a putut accepta însă „premisele filosofice idealiste” pe care și-a întemeiat Coseriu studiul său. Prin urmare, tezele fundamentale coserieniene – 1) schimbarea reprezintă esența limbii, 2) limba se înscrie în domeniul propriu uman al finalității, în care faptele se determină prin funcțiile lor, 3) lingvistica este o știință a culturii – au fost respinse de exegeții sovietici. La acest nivel, concepția lui Coseriu, fiind idealistă și de sorginte humboldtiană, s-a dovedit a fi, astfel, incompatibilă cu lingvistica sovietică la baza căreia se afla materialismul dialectic.

Cu toate acestea și în pofida depistării unor „contradicții” și a „denunțării” faptului că în „construcțiile sintetice” ale lui Coseriu prioritatea este acordată „ideilor preluate” din orientarea idealistă în lingvistică, Zvegincev ajunge la o concluzie favorabilă, afirmând că investigația coseriană „poate să stimuleze gândirea”: „Studiul conține multe reflecții interesante, captivă prin temperament și anvergură cu care sunt discutate problemele. Totodată se percepe în zădărnici un fervent dăruire de a realiza o veritabilă unitate a științei limbajului. Or, aceste calități ale cercetării lui E. Coseriu ne permit să sperăm că ea va fi receptivă cu mare interes de către lingviștii sovietici” (*Ibidem*, p. 142).

III. Prezentarea problematicii din Sincronie, diacronie și istorie în manualele de lingvistică generală

1. În pofida „deficiențelor” semnalate de V. Zvegincev în exegeza sa, tezele fundamentale ale studiului *Sincronia, diacronia e historia* au pătruns imediat în circuitul științific sovietic⁵. Teoria schimbării lingvistice, elucidarea antinomiei dintre *sincronie* și *diacronie*, explicarea corelației dintre *sistem* și *norm*, perechea conceptuală *inovare - adoptare* și alte aspecte ale concepției coserieniene au fost preluate și asimilate de lingviștii din U. R. S. S., traducerea în limba rusă a studiului legitimând, la nivel oficial, întru totul utilizarea sa. În acest context, cei mai receptivi lingviștii din spațiul sovietic au fost autorii manualelor de lingvistică generală. Instrumente didactice și conceptuale, manualele ofereau *canonul* teoretic și metodologic indispensabil inițierii în lingvistică.

2. Astfel, în *Vvedenie v nauku o jazyke (Introducere în știința limbajului)* R. Budagov discută distincția *sincronie/diacronie*, referindu-se direct la studiul lui E. Coseriu. Lingvistul rus observă că această distincție se relaționează cu „distincția *limbă / vorbire*, ambele dihotomii determinându-se reciproc. Categoriile care apar în vorbire pot trece apoi în limbă, precum categoriile care se formează în procesul diacroniei pot să pătrundă în sistemul sincron al limbii, modificând parțial relațiile interne, ori pot să dispară împreună cu alte elemente ale limbii” (Budagov 1965: 155). Autorul consideră că discuțiile despre sincronie și diacronie au devenit actuale din momentul publicării *Cursului de lingvistică generală* al lui F. de Saussure. Deja la un an de la apariția acestuia, H. Schuchardt îi impută punerea în opoziție prea rigidă a „aspectului static cu cel dinamic al limbii”: „De atunci se discută în contradictoriu în ce măsură este legitim să se opună sincronia diacroniei”. Pentru modalitatea

⁵ La alte aspecte ale receptivității operei lui Coseriu în lingvistica sovietică ne-am referit în Bojoga (2002-2003: 115-139), (2003: 9-30), (2005: 21-50).

corect de rezolvare a problemei, lui Budagov i se pare indicat s fac trimitere la Coseriu: „Cu privire la necesitatea de a distinge între abordarea istoric i abordarea descriptiv a limbii sunt plauzibile argumentele lui E. Coseriu din *Sincronía, diacronía e historia*, Montevideo, 1958, p. 135-162” (Budagov 1965: 171).

3. Un alt autor, Ju. Stepanov în *Osnovy jazykoznanija (Fundamentele lingvisticii)* acord un loc important problemei schimb rii lingvistice i tipurilor de schimbare diacronic . El subliniaz , în spirit coserian, c „nici o schimbare lingvistic nu poate ocoli vorbirea, cu toate c exist schimb ri care, de i apar în vorbire, nu ating alte nivele. De aceea este necesar s începem descrierea limbii cu nivelul vorbirii individuale” (Stepanov 1966: 228). Lingvistul rus î i însu e te *expresis-verbis* conceptul de *inova ie* de la E. Coseriu, în schimb, îl ignor pe cel de *adoptare*, preferând în locul acestuia ter. de *acceptare*. Or, în cadrul concep iei coseriene, distinc ia dintre *inova ie* i *adoptare* este indispensabil pentru interpretarea corect a problemei teoretice a schimb rii lingvistice (Coseriu 1988: 78). G. Stepanov, îns , se focalizeaz preponderent asupra *inova iei*: „Schimb rile care se produc în actul de vorbire se numesc *inova ii*. Perceperea acestor *inova ii* cel pu în de c tre un interlocutor reprezint deja ie irea din actul de vorbire i aici intervine ascult torul. În acest împrejurare schimbarea apare în rela ii mai complexe – ca *acceptare* sau *neacceptare* de c tre ascult tor a *inova iilor* vorbitorului. În caz de *acceptare*, *inova ia* se poate difuza într-un anumit mediu social, putând deveni fapt de limb (...). E oportun s deosebim urm toarele tipuri de *inova ie*, dup E. Coseriu: 1) denaturare a modelului tradi ional; 2) formare sau creare sistematic , inventarea unor forme în conformitate cu posibilit ile sistemului; 3) selec ia unei variante admise de structura limbii i consolidarea acestei selec ii, adic înl turarea altei variante; 4) economie func ional (...); 5) împrumut din alt limb , dialect, stil social sau func ional” (Stepanov 1966: 229).

Cât prive te mecanismul schimb rii lingvistice, G. Stepanov preia o alt idee co erian , anume c difuzarea *inova iilor* într-o colectivitate de vorbitori îne de nivelul normei: „Tendin a spre acurate e a limbii, spre combaterea unui cuvânt sau a unei expresii oarecare constituie un exemplu tipic de schimbare lingvistic la nivelul normei. Uneori aceste schimb ri se mai numesc istorie extern a limbii. Atunci când *inova iile* se difuzeaz pe larg, fiind în stare s schimbe structura limbii, avem de-a face cu schimb ri ce se refer la istoria intern a limbii” (*Ibidem*, p. 78). În realitate, la Coseriu nu *inova iile* ca fapte de vorbire, apar inând utiliz rii limbii, sunt în stare s schimbe structura limbii, ci adopt rile, care reprezint constituiri ale unor fapte de limb , întrucât „în ultim instan , orice schimbare este la origine o *adoptare*”. Totodat , în contextul schimb rii, Stepanov preia teza important lansat de Coseriu în *Pour une sémantique diachronique structurale*: „În afar de aceasta, schimb rile trebuie s fie subdivizate în schimb ri ale planului expresiei i schimb ri ale planului con inutului” (*Ibidem*, p. 229).

4. În tratatul de lingvistic general *Obš ee jazykoznanie (Lingvistic general)* volumul I, în capitolul *Limba ca fenomen ce se dezvolt în mod istoric*, pe fundalul discut rii problemei schimb rii lingvistice, autorii î i însu esc idei coseriene fundamentale. Astfel, în pofida afirma iilor lui Zvegincev, ei consemneaz c „în realitate, limba este creat de c tre oameni, de i oamenii în i i nu î i dau seama de aceasta. Limba niciodat nu se creeaz de c tre toat comunitatea de vorbitori care ar vorbi simultan. În limb se produc schimb ri izolate care apar in anumitor indivizi, lua i separat. Astfel, orice schimbare sonor , orice form are la origine un autor anonim. Iar *inova iile*, din moment ce s-au produs, sunt preluate apoi de c tre al i vorbitori ai limbii respective, devenind, în consecin , patrimoniu, bun comun” (Serebrennikov 1970: 68).

Mai mult, în viziunea autorilor, schimbarea reprezintă starea permanentă a limbii, în esență sa. De aceea „studierea limbii ca obiect ce se dezvoltă istoric (...) reprezintă partea esențială a cercetării formelor sale de existență”. Adevărata înțelegere a naturii limbii, semnificativă în continuare, este de neconceput fără schimbare, întrucât schimbarea se manifestă întotdeauna ca trăsătură evidentă și incontestabilă a limbii. Natura schimbării, însă, este departe de a fi elucidată. Prezentând întreaga discuție din istoria gândirii lingvistice pe acest temă, autorii afirmă, în spirit coserian, că „limbile nu pot și nu se schimbă [...]. Procesul de creștere a limbii, însă, nu se epuizează odată cu structurarea ei în funcție de progresul material și tehnic al societății. Acest proces presupune necesitatea perfecționării tehnicii lingvistice și include înțelegerea contradicțiilor sau chiar a defectelor care persistă în organizarea limbilor concrete. Astfel, limba suportă o dependență duală de evoluția sa – față de mediul în care există, pe de o parte, și față de mecanismul său intern, de structură sa, pe de altă parte. Or, în dezvoltarea limbii, factorii pe care i-am arătat se împletesc și interacționează” (*Ibidem*, p. 198).

Am reprodus *in extenso* pasajul de mai sus pentru a demonstra că autorii acestei opere de prestigiu își asumă, în general, perspectiva de abordare coseriană. Faptul va fi recunoscut, de altfel, și prin adoptarea bazei de pornire humboldtine: „Deja W. von Humboldt remarca faptul că abordarea corectă a limbajului înseamnă interpretarea sa nu ca produs (*ergon*), ci ca activitate creatoare (*energeia*). Limba, în fiecare moment al existenței sale, se prezintă și ca activitate și ca produs istoric al acestei activități. Noțiunea de dezvoltare istorică a limbii este incompletă fără refacerea legitilor ambelor procese, dat fiind că orice schimbare își are începutul în activitatea de vorbire” (*Ibidem*, p. 199).

Această tendință a limbii spre echilibru, consideră autorii, își are rădăcinile în rațiuni de ordin funcțional: limba este strâns legată de rolul și de situația sa în societatea umană. Schimbările lingvistice se produc treptat. Dezvoltarea limbii are loc, de aceea, ca o confruntare între două tendințe opuse – pe de o parte, pentru starea și stabilitatea sistemului existent al limbii, pe de altă parte, adaptarea, schimbarea și perfecționarea sa. Existența obiectivă a acestor două tendințe divergente se reflectă într-un astfel de fenomen ca varietatea: „În interpretarea schimbării lingvistice trebuie săinem cont de faptul că limba există și se dezvoltă ca sistem care funcționează în vederea unui anumit scop. Limba se schimbă, – subliniază E. Coseriu, – «pentru a continua să funcționeze ca atare»” (*Ibidem*, p. 200).

Un aspect și mai remarcabil îl reprezintă, însă, acceptarea tezei coseriene conform căreia o parte din mijloacele lingvistice sunt supuse transformărilor din considerente estetice și emoționale, adică pentru că sunt insuficient de expresive. Autorii precizează că afirmarea conform căreia limba se schimbă neîncetat trebuie să fie în eleas în sensul că limba manifestă capacitatea de perfecționare, de desvârșire și de creație nelimitată, și nu în sensul că limba s-ar prefăce, s-ar croi din nou.

Cât privește problema schimbării lingvistice, care a fost discutată din diferite perspective pe tot parcursul istoriei disciplinei noastre, ei fac din nou trimitere la Coseriu: „o altfel de abordare a fost propusă de E. Coseriu care subliniază că, studiind schimbările lingvistice «e necesar să distingem trei probleme care adesea se confundă: a) problema *logică* a schimbării (de ce se schimbă limbile, adică de ce limbile nu sunt imuabile); b) problema *generală* a schimbării care nu este o problemă «cauzală», ci «condițională» (în ce condiții au loc de obicei schimbările în limbă); c) problema istorică a anumitor schimbări»” (*Ibidem*, p. 205). Pe de altă parte, autorii își declară deschis adevărul lor la teza lui Coseriu cu privire la originea schimbării lingvistice: „nu putem și nu fim de acord cu faptul că orice

schimbare și are începutul în vorbire și atinge mai întâi sistemul sincron al limbii” (*Ibidem*, p. 206). Totodată, lingviții sovietici consideră că limba poate fi definită ca fenomen ce se dezvoltă istoric, ca obiect care niciodată nu este și nu poate fi absolut stabil, ca sistem dinamic care în fiecare moment al existenței sale se află în stare de echilibru relativ (*Ibidem*, p. 206).

În capitolul *Despre unele particularități ale dezvoltării limbii în lumina definirii sale ca sistem dinamic complex*, se arată că, prin noțiunea de solidaritate internă propusă de reprezentanții colii de la Praga și preluată apoi de către E. Coseriu, se relevă dezvoltarea limbii înseamnă, în primul rând, dezvoltarea relațiilor dintre componentele sale care formează un ansamblu solidar. Schimbarea unităților limbii nu poate și nu se reflectează asupra organizării sale, deoarece renovarea unui membru al sistemului în orice domeniu al limbii are repercusiuni asupra întregului sistem” (*Ibidem*, p. 214).

5. În volumul al II-lea al tratatului *Общие языкознание. Внутренняя структура языка (Linguistic general. Structura internă a limbii)* este abordată relația sistem/structură. În capitolul *Particularitățile funcționale ale sistemului lingvistic și abordarea sa din punct de vedere finalist* se adoptă, din nou, în mare măsură, premisele de principiu stabilite de E. Coseriu. În pofida afirmațiilor lui V. Zvegincev conform căroră abordarea cauzală primează asupra celei finaliste, autorii își asumă punctul de vedere coserian: „Tratarea funcțională a sistemului lingvistic se relaționează, întâi de toate, cu evidențierea destinației sale. Interpretarea funcțională a sistemului limbii decurge din circumscrierea limbii ca mijloc de transmitere a informației (...). Pereri analoge dezvoltă E. Coseriu, arătând că limba se referă la fenomenele care sunt determinate prin funcția lor: «limba funcționează nu pentru că este sistem, ci dimpotrivă, este sistem pentru a-și îndeplini funcția sa și pentru a corespunde unui anumit scop»; «limba există în mod concret «ca formă sau ca schemă a activității», iar «această activitate este sistematică și finalistă»” (Serebrennikov 1972: 51). Situându-se pe linia tradiției coseriene, autorii consideră că sistemele lingvistice se caracterizează printr-un echilibru instabil și relativ: „În lingvistica funcțională este difuzată teza cu privire la faptul că evoluția limbii constituie evoluția sistemului și că faptele diacronice sunt tot atât de sistematice pe cât sunt cele sincronice” (*Ibidem*, p. 51).

6. Volumul al III-lea al tratatului *Общие языкознание. Методы лингвистических исследований (Linguistic general. Metode de cercetare lingvistică)* acordă atenție deosebită „metodei dialecticii marxist-leniniste” în cercetările lingvistice. Cu toate acestea, autorii se referă cu mult receptivitate și la ideea conținută în *Sincronia, diacronia e historia* că „schimbarea trebuie să fie analizată și explicată ca schimbare a sistemului” (Serebrennikov 1973: 82). Astfel, în capitolul *Problema distincției între sincronie și diacronie*, se menționează că în metodologia cercetării lingvistice o atenție deosebită se acordă problemei schimbării lingvistice: „Printre noțiunile legate de examinarea acestei probleme un loc central îl ocupă abordarea sincronă și abordarea diacronică, formând celebra opoziție *sincronie* vs. *diacronie*, la fel de importantă atât pentru cercetările tipologice cât și pentru cercetările areale. Cu totul altfel se prezintă lucrurile atunci când antinomia *sincronie-diacronie* presupune o distincție de alt ordin și anume, diferență dintre două modalități de descriere/interpretare a limbii: cea logică, descriptivă și cea istorică” (*Ibidem*, p. 108).

Autorii precizează că deosebirea dintre abordarea sincronă și cea diacronică – a a cum o concepea Saussure (și cum o mai concep încă mulți lingviști) –, constă în faptul că această interpretare face abstracție de factorul schimbării lingvistice în timp. Ca o consecință a acestui mod de abordare, faptele ce în de starea actuală a limbii sunt prezentate ca fiind statice. Or, această situație este surprinsă cu multă precizie și „formulată riguros de către E.

Coseriu: «În abordarea sincronică limba nu se schimbă. Primul principiu în studiul sincronic al limbii este ignorarea conținutului dezvoltării și a schimbării» (*Ibidem*, p. 109). Din această perspectivă, corelarea abordării sincronice cu cea diacronică nu poate fi dezvoltată dacă nu se țin cont de corelarea dintre cele două moduri diferite de examinare a limbii cu tipurile de descriere lingvistică existente în mod real, ceea ce este „cu atât mai necesar cu cât opoziția dintre ambele abordări (ca și coliziunea de ordin mai general între interpretarea ontologică și cea metodologică a sincroniei și a diacroniei) este depășită anume în descrierea concretă a limbii sau, cum spune E. Coseriu – în «istorie», întrucât istoria este definită de el ca studierea a limbii în calitate de obiect istoric» (*Ibidem*, p. 109).

7. Autorii manualului de lingvistică generală (*Obszary jazykoznanie*) editat la Minsk pornesc de la premisa că în calitate de obiect de studiu al lingvisticii se consideră nu numai limba într-o anumită etapă de dezvoltare a sa, ci și schimbarea lingvistică, mecanismele și legăturile sale: „Trebuie să spunem că înseamnă schimbările lingvistice, atât cele interne cât și cele externe care se referă la funcționarea limbii în societate sunt de multe ori imperceptibile și scapă observației directe. Ele devin evidente doar atunci când se compară două secvențe sincronice, reprezentând etape diferite ale dezvoltării limbii» (Suprun 1983: 14). Întrucât limba se schimbă permanent, unele elemente sunt substituie treptat prin altele, unele se manifestă din nou, iar altele dispar fără urmă. Pentru lucrarea la care ne referim, acest fapt esențial se reflectă în punctul de vedere diacronic asupra dezvoltării limbii: diacronia reflectă realitatea schimbărilor lingvistice (*Ibidem*, p. 14).

În scopul argumentării acestei poziții, autorii își însușesc explicit premise coseriene. Semnalăm doar două pasaje semnificative: „În lingvistica actuală a fost depășită rigiditatea separării dintre sincronie și diacronie. S-a înălțat abordarea diacronică a limbii nu înseamnă deloc renunțarea la principiile cercetării sistemice a limbii. Dimpotrivă, în virtutea organizării sistematice a limbii, și schimbările lingvistice pot avea caracter sistematic. Mai mult, mecanismul intern al proceselor istorice din limbă constă într-o nouă sistematizare a unităților lingvistice» (*Ibidem*, p. 335-336). Pe de o parte, „posibilitatea de a distinge două aspecte ale limbii – *sincronică* și *diacronică* – a devenit un principiu metodologic al lingvisticii actuale», pe de altă parte, „în lingvistica actuală s-a ajuns la interpretarea dialectică a dihotomiei *sincronică* vs. *diacronică*, altfel spus, a aspectului static cu cel dinamic al limbii» (*Ibidem*, p. 338). Ceea ce se consideră aici ca achiziție incontestabilă și definitivă a lingvisticii actuale nu reprezintă altceva decât însușirea platformei teoretice elaborate de E. Coseriu în capodopera sa.

În tratarea problemei schimbării lingvistice, autorii se referă din nou la Coseriu:

„Trebuie să acceptăm, întâi de toate, că schimbarea limbii reprezintă caracteristica sa intrinsecă, adică îi are rădăcinile în natura însăși a limbii (ca fundament al culturii umane) în calitate de cel mai important mijloc de comunicare și de cunoaștere. Limba nu poate să nu se schimbe. Eugenio Coseriu, unul dintre cei mai profunzi lingviști contemporani, scria că a întreba de ce se schimbă limba înseamnă a întreba «de ce se reînnoiesc necesitățile de exprimare și de cunoașterea oamenilor gândesc și simt nu numai ceea ce a fost deja gândit și simțit»» (*Ibidem*, p. 342).

În același context al problematicii schimbării, lucrarea în discuție va recurge la autoritatea lui E. Coseriu și pentru a adopta o poziție curajoasă, mai degrabă sceptică în raport cu dogma marxistă: „Cu ce viteză se schimbă limba? În ce măsură această viteză este constantă în epoci diferite și pentru limbi diferite? Putem deosebi în istoria limbii schimbări cantitative și schimbări calitative? Sunt posibile salturi în dezvoltarea limbii? Cu privire la

aceste probleme cele mai pertinente sunt cuvintele lui E. Coseriu: «Nimeni nu tie în mod exact cum se schimb limba»” (*Ibidem*, p. 404).

8. Aspecte ale concepției coseriene ne întâmpinăm în volumul *Obščee i romano-germanskoe jazykoznanie (Lingvistic general i romano-germanic)* unde se menționează că „orice stare de limbă este rezultatul dezvoltării precedente, iar cunoașterea acestei stări este posibil doar luând în considerare geneza și istoria sa”. E. Coseriu subliniază că limba nu este „prin natura sa” sincronică sau diacronică, dat fiind că nu este vorba de două moduri de a fi contradictorii, nici nu există obiecte sincronice și obiecte diacronice. Din punct de vedere diacronic, limba este un ansamblu de moduri lingvistice tradiționale (care se transmit), iar din punct de vedere sincronic – un ansamblu de moduri comune actuale (în momentul considerat) care, totuși, nu încetează să fie în același timp tradiționale (adică transmise); mai mult, sunt comune fiindcă sunt tradiționale. Doar din punct de vedere tehnic *sincronia* precede *diacroniei*, întrucât circumscrierea actuală a unui obiect este în mod necesar anterioară istoriei sale (Coseriu 1988: 49). Cu aceasta însă nu se elimină antinomia dintre sincronie și diacronie, ci doar se reafirmă caracterul său metodologic: ea nu aparține realității limbii/limbajului, ci tehnicilor de investigație.

9. L. Vasilev în *Teoriya i metodologiya sovremennogo jazykoznanija (Teoria i metodologia lingvisticii actuale)* – examinează fundamentale lingvisticii actuale. În viziunea autorului, dimensiunea istorică a limbajului este extrem de importantă pentru înțelegerea esenței comunicării verbale. Dacă principiul istorismului „se bazează pe unitatea sincroniei cu diacronia”, principiul dinamismului „se manifestă în unitatea aspectului static cu cel dinamic al limbii”. Pentru dezvoltarea și argumentarea acestor idei, L. Vasilev recurge la „premisele furnizate de E. Coseriu, unul dintre cei mai mari lingviști ai lumii, în *Sinchronija, diachronija i istorija*” (Vasilev 1990: 55).

Concluzii

Aadar, după cum am văzut, ideile fundamentale din **Sincronia, diacronia e historia** au fost preluate și difuzate în cele mai prestigioase manuale și tratate de lingvistică generală apărute în fosta U. R. S. S., fiind asimilate în profunzime de cei mai importanți lingviști ai vremii. În pofida „deficiențelor” epistemologice ale autorului, pe care i le semnala Zvegințev în exegeza sa, tezele studiului coserian au fost puse imediat în circuitul științific, devenind de atunci un bun comun. Drept dovadă că după căderea comunismului și dizolvarea Uniunii Sovietice, capodopera lui Eugeniu Coseriu a fost reeditată de trei ori⁶ (în 2001, în 2008 și 2010) ca volum de autor în colecția *Lingvisticskoe nasledie XX veka (Moștenirea lingvistică a sec. XX)*⁷, alături de *Cursul de lingvistică generală* a lui F. de Saussure și de alte studii de referință.

⁶ A se vedea Coseriu 2010.

⁷ Cartea este disponibilă și în format electronic:

<http://magetabook.com/books/sinchroniya-diachroniya-i-istoriya-problema-yazikovogo-izmeneniya.html>

<http://knigovo.ru/27512-sinchroniya-diachroniya-i-istoriya-problema.html>

<http://filbookscol.ru/sinchroniya-diachroniya-i-istoriya-problema-yazikovogo-izmeneniya-e-koseriu.html>

<http://litday.net/jazykoznanie-filologicheskie-nauki/obshee-jazykoznanie/45077-sinchroniya-diachroniya-i-istoriya-problema-2.html>

Bibliografie

- Abaev, V. (1965) *Lingvisticskij modernism kak degumanizacia nauki o jazyke*, în „Voprosy jazykoznanija”, nr. 3, p. 19-35.
- Berezin, F. (1975) *Istorija lingvisti eskich u enij*, Moscova.
- Bojoga, E. (2002-2003) *Lingvistic i ideologie. Teoria lui E. Coseriu în fosta U. R. S. S.*, în „Dacoromania”. Serie nou . VII-VIII, p. 115-139.
- Bojoga, E. (2003) *La theorie d Eugenio Coseriu et la linguistique sovietique*, în „Studi in memeoria di Eugenio Coseriu”, a cura di Vincenzo Orioles. Supplemento di „Plurilinguismo. Contatti di lingue e culture”, nr. 10, p. 9-30.
- Bojoga, E. (2005) *La aceptacion de sistema, norma y habla de E. Coseriu en la linguistica sovietica*, în J. G. Martinez del Castillo (ed.), *E. Coseriu in memoriam. Granada linguistica*, 2005, p. 21-50.
- Borcil , M. (1992) *Un fondator al tiin ei lingvistice: Eugenio Coseriu*, în „Cercet ri de lingvistic ”, nr. 1, p. 4-5.
- Budagov, R. (1965) *Vvedenie v nauku o jazyke*, Moscova, ed. a II-a.
- Coseriu, E. (1988) *Sincronía, diacronía e historia. El problema del cambio lingüístico*, Madrid, Gredos
- Coseriu, E. (1963) *Sinchronija, diachronija i istorija (Problema jazykovogo izmenenija)*, traducere de I. Meli uk, în V. Zvegincev (ed.), „Novoe v lingvistike”, III, Moscova.
- Coseriu, E. (2010) *Sinchronija, diachronija i istorija (Problema jazykovogo izmenenija)*, traducere de I. Meli uk, colectia „Lingvisti eskoe nasledie XX veka”, ed. a IV-a, Moscova.
- Graur, Al. (1955) *Noile sarcini ale lingvistiicii române ti*, „Voprosy jazykoznanija”, nr. 6, p. 10-17.
- Helbig, G. (1986) *Entwicklung der Sprachwissenschaft seit 1970*, Leipzig, VEB.
- Martinet, A. (1954) *The unity of linguistics*, în «Word», New York.
- Maslov, Ju. S. (1987) *Vvedenie v jazykoznanie*, Moscova.
- Reformatskij, A. (1957) *Cto takoe strukturalism?*, „Voprosy jazykoznanija”, nr. 6, p. 21-29.
- Serebrennikov, B. (coord.) (1970) *Obš ee jazykoznanie. Formy suš estvovaniija, funkcii, istorija jazyka*. T. I, Moscova.
- Serebrennikov, B. (coord.) (1972) *Obš ee jazykoznanie. Vnutrennjaja struktura jazyka*. T. II, Moscova.
- Serebrennikov, B. (coord.) (1973) *Obš ee jazykoznanie. Metody lingvisti eskich u enii*. T. III, Moscova.
- Seriot, P. (1995) *Changements de paradigms dans la linguistique soviétique des années 1920-1930*, Histoire Epistemologie Langage, t. XVII, fasc. 2, 1995, Une famille étrangeté: la linguistique russe et soviétique, p. 39-63.
- Steblin-Kamenskij, M. (1957) *Neskoliko zame anij o strukturalisme*, în „Voprosy jazykoznanija”, nr. 2, p. 60- 69.
- Stepanov, Ju. (1966) *Osnovy jazykoznanija*, Moscova.
- Suprun, A. (1983) *Obš ee jazykoznanie (U ebnoe posobie dlja filologi eskich fakul'tetov)*, Minsk.
- Vasiliev, L. (1990) *Teorija i metodologija sovremennogo jazykoznanija. Principy znakovosti i formalnosti jazyka*, Ufa.
- Obš ee i romano-germanskoe jazykoznanie (Lingvistic general i romano-germanic)*
- Zvegincev, V. (1963) *Teoreti eskie aspekty pri innosti jazykovych izmenenij*, în „Novoe v lingvistike”, III, Moscova, 1963, p. 125-143.

Mirela-Ioana BORCHIN,
Loredana Mihaela PUNG
(Universitatea de Vest din
Timișoara)

Aspecte ale interlingvismului în lucrările de licență

Abstract: (*Aspects of interlinguism in BA papers*) The background of the paper entitled *Aspects of interlinguism in BA papers* is the phenomenon of linguistic interference. Its main purpose is to analyze comparatively the grammatical and lexical manifestations of interlinguism in a corpus of BA papers written in English (as a foreign language) and Romanian (as the mother tongue) by students in philology at UVT. The following linguistic facts (in general, perceived as situated at the border between mistake and evolutionary tendency) have been selected from the papers in Romanian and commented upon: the transfer of English-specific syntactic structures into Romanian, the use of scientific terms borrowed from English or obtained by calque, and the extension of the meaning of certain Romanian words, under the influence of their English (part-) equivalents. In the English papers, the influence of Romanian manifests itself in much more numerous and diverse forms (a proof that the mother tongue influences the foreign language more poignantly). The following linguistic facts are paid attention to: the use of false-friends, the use of "invented" words, the incorrect use of prepositions and articles, the absence of the subject in the surface structure of certain sentences, the absence of the direct object after verbs that require its presence, the absence of prepositions in prepositional verbs, incorrect topic and the double negation. To fulfill its secondary aims, the paper also attempts at estimating the consequences that the phenomenon under scrutiny might have upon the dynamics of the two languages in contact and highlights the relevance of the main findings in the area of teaching English as a foreign language.

Keywords: linguistic interference, comparative analysis, mistake, evolutionary tendency, BA paper

Rezumat: Bazele teoretice ale articolului intitulat *Aspecte ale interlingvismului în lucrările de licență* se găsesc în studiile consacrate fenomenelor de interferență lingvistică. Principala obiectiv al cercetării este acela de a analiza comparativ manifestările gramaticale și lexicale ale interlingvismului într-un corpus format din lucrări de licență scrise în engleză (ca limbă străină) și în română (ca limbă maternă) de studenți filologi din UVT. Următoarele fapte de limbă (percepute, în general, ca situate la granița dintre greșelă și tendință evolutivă) din lucrările scrise în română au fost selectate și interpretate: transferul de structuri sintactice engleze în română, utilizarea de termeni științifici împrumutați din engleză sau calchiați după engleză, extinderea pletorii semantice a unor cuvinte românești sub influența echivalențelor lor englezești. În lucrările scrise în engleză influența se manifestă în forme mai numeroase și mai variate (o dovadă a faptului că limba maternă influențează mai puternic exprimarea în limba achiziționată). S-a acordat atenție următoarelor aspecte: utilizarea „prietenilor falși”, utilizarea cuvintelor „inventate”, incorectă folosirea articolului și a prepozițiilor, absența subiectului din structura de suprafață a unor propoziții, absența complementului direct după verbe care îi reclamă prezența, absența unor prepoziții din structura unor verbe prepoziționale, topica incorectă și dubla negație. Pentru a-și atinge și obiectivele secundare, lucrarea încearcă să estimeze și consecințele fenomenului investigat asupra dinamicii celor două limbi aflate în contact și scoate în evidență relevanța acestor descoperiri pentru predarea englezei ca limbă străină.

Cuvinte-cheie: interferență lingvistică, analiză comparativă, greșelă, tendință evolutivă, lucrare de licență

1. Introducere: tematic, obiective, metodologie

Această lucrare are în vedere abordarea lingvistică a unor aspecte caracteristice fenomenelor de interferență împrumut care se manifestă în momentul actual în cadrul scrierii academice la nivelul lucrărilor de licență. Dacă problematica interlingvismului ine de domeniul larg al lingvisticii aplicate, presupunând o instrumentare amplă, care implică

până în discipline de graniță, precum socio- și psiholingvistica, particularitățile corpusului studiat determină încadrarea prezentei cercetării în domeniul particular al scrierii academice, un domeniu de cercetare relativ nou, fără metodologie proprie, dar permeabil la rezultatele utilizării unor metode consacrate în alte științe, inclusiv în lingvistică. Limitarea analizei interlingvistice la ceea ce prezintă în materie de interferențe și împrumut lucrurile de licență elaborate la UVT recomandă lucrarea drept studiu de caz.

Obiectivele cercetării sunt acelea de a se stabili măsura și modul în care se manifestă fenomenul interlingvistice în scrierea lucrurilor de licență, în condițiile în care autorii acestora sunt bilingvi; de a analiza structurile care atestă influența unui sistem lingvistic asupra celuilalt și de a estima consecințele pe care le poate avea modul în care se actualizează acest fenomen asupra dinamicii limbilor aflate în contact (româna și engleza).

Metodologia pentru care s-a optat în acest scop este centrată pe analiza comparativă, descrierea urmată de compararea structurilor lingvistice implicate în contact fiind principalele criterii de semnălare și motivare a interferențelor lingvistice. În completarea acestora, se vor folosi analizele gramaticale și lexicale, cu extinderi inerente spre o a-a-zis „gramatică a greșelilor”, în vederea clasificării faptelor de limbă care încalcă norma în vigoare.

2. Din istoricul cercetării fenomenului de interlingvism (asociat contactelor lingvistice și bilingvistice)

Interlingvistice, ca rezultat al contactelor lingvistice în general și al bilingvistice în special, constituie un fenomen de mare interes, îndeosebi pentru lingvistica diacronică. Studiile pe această temă sunt din ce în ce mai numeroase și mai nuanțate în zilele noastre, datorită conexiunilor interlingvistice cu interculturalitatea și cu globalizarea – semne distinctive pentru evoluția societății contemporane.

În domeniul lingvisticii fundamentale teoretice ale abordării interlingvistice rămân cele fixate sau doar conturate de studiul contactelor dintre limbi și al bilingvistice. Cercetarea contactelor lingvistice evidențiază mai cu seamă influențele unui sistem asupra altuia în vorbirea celor ce cunosc două sau mai multe idiomuri. Aceste influențe dau naștere la interferențe și la împrumuturi care îmbogățesc sistemul receptor, determinând schimbări esențiale în compartimentele acestuia.

„Fenomenele de interferență se referă la introducerea unor elemente străine în domeniile superior structurate ale limbii – fonologie, morfologie, sintaxă și în unele zone ale vocabularului [...] și implică o reorganizare a diverselor opoziții distinctive mai vechi din sistemul respectiv”¹.

Contactele lingvistice, stimulate de o mulțime de factori extralingvistice, se realizează direct (pe același teritoriu, datorită conviețuirii unor populații vorbitoare de idiomuri diferite, cștoriiilor mixte etc.) sau indirect (pe teritorii diferite, datorită unor relații culturale, economice, politice etc.). În cazul contactului indirect, cum este cel vizat de această investigație, influențele sunt mai puțin și mai superficiale, neafectând sistemul lingvistic în integralitatea sa, ci, cu precizie, sintaxa și vocabularul. Stilistica funcțională precizează faptul că influențele în cazul contactului indirect se remarcă mai ales în stilurile

¹ M. Sala, *Limbi în contact*, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 33.

tiințific și publicistic „... neavând urmări asupra sistemului în ansamblu decât prin intermediul interferenței dintre stiluri”².

Principala consecință de natură lingvistică a contactului dintre limbi o constituie bilingvismul, prin care, în mod tradițional, se definește practica folosirii alternative a două limbi de către același individ³. În ultimul timp, se insistă asupra cuprinderii în sfera bilingvismului și a fenomenului foarte extins al învățării în cadrul instituțional a celei de a doua limbi, în perioada școlară, fapt ce favorizează și formarea deprinderii de a gândi în ambele limbi⁴. În această accepțiune largită, interlingvismul include manifestările de interferență împrumut constatate în exprimarea celor ce vorbesc și gândesc alternativ în două limbi, deci tocmai ceea ce interesează studiul de față: concretizarea influențelor reciproce dintre român, limbă maternă pentru autorii lucrărilor analizate, și englez, *lingua franca*, învățată de ei în școală, până la absolvirea ciclului de licență.

Din bibliografia de specialitate mai este de reținut o distincție cu care se va opera în această lucrare, și anume aceea dintre *bilingvismul coordonat* și *bilingvismul subordonat*. În timp ce bilingvismul coordonat permite vorbirea corectă în ambele limbi, bilingvismul subordonat explică unele fenomene din cauza influenței limbii primare asupra celei secundare. După cum observă U. Weinreich, „... cu cât două sisteme lingvistice sunt mai diferite, cu atât mai mare este problema învățării limbii și arealul potențial al interferenței”⁵.

3. Accepțiunea termenului de *interlingvism*

Pentru a specifica sensul termenului de *interlingvism* au fost consultate câteva lucrări fundamentale de lingvistică, în care acesta este definit în relație cu contactul lingvistic și bilingvismul drept ramură importantă (uneori chiar domeniu distinct) al lingvisticii. Se degajă din bibliografia temei cel puțin trei accepțiuni istorice ale interlingvismului, care definesc:

- influența exercitată de o limbă achiziționată asupra limbii materne⁶;
- totalitatea structurilor evolutive ale unei limbi motivate de etapele asimilării unei alte limbi⁷;
- strategiile pedagogice folosite în predarea unei noi limbi prin raportare la limba cunoscută deja⁸.

Sinteza și adaptarea acestora la obiectul studiului de față permite formularea unei semnificații adiționale – cu caracter particular –, care va deveni operațională: *acomodarea*

² *Ibidem*.

³ U. Weinreich, *Languages in contact, Findings and problems*, New York, 1953, ed. a VI-a, 1966, The Hague-Paris: Mouton, p. 1.; v. și A. Martinet, *Elemente de lingvistică generală*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1970.

⁴ Tatiana Slama-Cazacu, *Psiholingvistică – o știință a comunicării*, București, Editura All, 1999.

⁵ *Op. cit.*, p. 115.

⁶ V. Fr. Kiraly, *Contacte lingvistice*, Timișoara, Ed. Facla, 1990, A. Martinet, *op. cit.*, M. Sala, *op. cit.*, U. Weinreich, *op. cit.* etc.

⁷ Mioara Avram, *Anglicismele în limba română actuală*, București, EA, 1997; Angela Bidu-Vrâncianu, *Dinamica vocabularului românesc contemporan după 1989. Sensuri deviate ale termenilor tehnico-științifici*, în LL, 1995, vol. I, p. 38-45; Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, EUB, 2002; Voica Radu, *Limba română și globalizarea lingvistică*, București, Ed. Palimpsest, 2013, Stoichi și Ichim, Adriana, *Aspecte ale influenței englezei în româna actuală*, București, EUB, 2006.

⁸ Marina Ciolac, *Sociolingvistică românească*, București, EUB, 1999, Tatiana Slama-Cazacu, *op. cit.*, John M. Swales, Christine B. Feak, *Academic Writing for Graduate Students*, 3rd edition, The University of Michigan Press, 2012.

structurilor limbii achiziționate la cele ale limbii materne, respectiv acomodarea structurilor limbii materne la cele ale limbii achiziționate, în scrierea academică de astăzi.

4. Corpusul cercetării

Cum obiectul cercetării îl constituie analiza aspectelor interlingvistice care apar în lucrările de licență, am alcătuit un corpus din douăzeci de asemenea lucrări, dintre care zece sunt scrise în română de către studenți filologi a căror a doua specializare este engleza, iar zece sunt scrise în engleză de către studenți filologi a căror limbă maternă este româna. Lucrările, arbitrar alese, au fost susținute în sesiunea de licență din iulie, anul 2013, la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara.

5. Aspecte ale interlingvisticii în lucrările de licență scrise în limba română

În lucrările de licență scrise în română au fost identificate relativ puține fapte de limbă deviantă care s-ar putea pune pe seama interlingvisticii, fapt contrariu, dat fiind că studenții români strecoară cu non-alanuități lingvistice engleze în exprimarea orală curentă. Totuși, în exprimarea scrisă se arată a fi mult mai atenți și respectă codul lingvistic. Se dovedește astfel încotru o dată că bilingvismul instituțional este diferit de cel spontan și că atunci când limba în care un vorbitor se exprimă în scris este cea maternă, influența limbii achiziționate asupra acesteia este supusă la un control sever. Prezența redusă a interferențelor și împrumuturilor se explică nu numai prin autocontrolul autorilor care sunt foarte buni cunoscători de limba română, ci și prin intervenția profesorilor coordonatori, care au corectat materialele și au eliminat asemenea structuri dinamice etichetate – pe bună dreptate sau nu – „greșeli de limbă”.

Exemplele de manifestare a interlingvisticii depistate în lucrările din corpus se pot descrie global ca fapte de limbă aflate la granița dintre greșeli și tendințe evolutive.

În linii mari, acestea atestă:

1. *transferul în română a unor structuri sintactice din engleză, în general prin calchiere, fără a se ține de norma gramaticală din limba maternă:*

„Această a treia teorie are însă nevoie de o raportare la un obiect care **să aparțină de sfera realului**”.

A aparține de trimite la structura engleză *to belong to*, structură în care construcția cu acuzativul implică utilizarea unei prepoziții. În limba română verbul *a aparține de* se construiește cu un complement indirect în dativ (v. *s aparține de sferii realului* – varianta corectă).

„Una dintre cele mai bine vândute opere ale lui Gabriel García Márquez este romanul *Un veac de singurătate*, roman reprezentativ pentru realismul magic **asociat cu scriitorii sud-americani**”.

Asociat cu trimite la structura engleză *associated with*, presupunând tot o construcție cu acuzativul care implică folosirea unei prepoziții. În română participiul *asociat* ar fi, conform normei, termenul regent al unui complement indirect în dativ (v. *asociat scriitorilor americani* – varianta corectă).

„Lucrarea noastră nu este mai **deosebită de** altele pe aceeași temă”.

Utilizarea prepoziției *de* în locul adverbului *decât* în introducerea celui de-al doilea termen al comparației este motivată, în acest caz, de calchierea structurii comparative din engleză: *to be different from*. (v. *este mai deosebit decât altele* – varianta corectă).

„În aceste condiții nici punctul nostru de vedere **nu poate diferi de** cel al celor mai importanți exegeți ai lui Rebreanu”.

Renunțarea la construcția nominală *a fi diferit* (verb copulativ + adj. prov. din participiu) în favoarea unui predicat verbal compus format din semiauxiliarul de modalitate *a putea* + infinitivul verbului *a diferi* + prepoziție *de* este modelul oferit de construcția biverbală de aceeași natură din engleză: *can't differ from* (v. *nu poate fi diferit de* – varianta corectă).

2. introducerea de termeni noi în limbă:

- *preluarea cu grafiile lor englezești, eventual adaptarea la flexiunea românească – situație clară de împrumut lexical:*

„**Boom-ul** editorial al literaturii sud americane își are originile în Barcelona, prin existența editurii Seix Barral. Acest termen, „boom”, este sinonim în general cu promovarea agresivă a autorilor (cu precădere prozatori) din America de Sud (Julio Cortázar, Ernesto Sabato, Alejandro Carpentier, Carlos Fuentes, Mario Vargas Llosa, José Donoso) de către editurile spaniole”.

- *calchierea după sintagma englezească cu statut terminologic – situație clară de calch lexical:*
 „**Realismul magic** este vădit drept o literatură postcolonială, o bătălie dintre două sisteme economice, politice, sau de gândire diametral opuse, reprezentând coliziunea dintre civilizația modernă și cea străveche, între tradiție și magie”.

3. restructurarea semantică, prin adugarea unor noi semnificații la unele cuvinte deja existente în română, îmbogățindu-le pletora de semnificații după modelul din engleză:

- utilizarea verbului *a sparge* în sensul de „a ridica, a înălța” în expresia „a sparge barierele”:

„... ambele tehnici **au spart barierele** dintre două genuri: pictopoezia a reunit pictura cu poezia.” (v. în engleză *to break the barriers*)

- utilizarea verbului *a se arăta* în sensul de „a se defini” în expresia „a se arăta ca”:

„Textul postmodern **se arată ca** artefact, joc, virtualitate.” (v. în engleză *to appear as...*)

- utilizarea adjectivului *general* cu sensul de „superficial, de suprafață” în expresia „analiză generală”:

“Ceea ce conferă acestui volum originalitate este renunțarea în mod deliberat la descrierea înuturilor, la **analize generale** și la zugrăvirea contextului politic.” (v. în engleză *general analysis*)

- utilizarea prepoziției *asupra* cu sensul de „față de” în expresia „atitudine asupra”:

„**Scopul acestui capitol este o încercare de analiză a atitudinii estetice a lui Mihai Eminescu asupra mijlocului său de expresie: cuvântul.**” (v. în engleză *attitude towards*).

6. Aspecte ale interlingvismului în lucrările de licență scrise în engleză

Mult mai numeroase sunt exemplele de interferență sesizate în lucrările de licență elaborate în limba engleză. Pe de o parte, influența structurilor limbii materne asupra celor ale limbii învățate este mai puternică, pe de altă parte, cunoșterea insuficientă a sistemului limbii achiziționate îi face pe autori să rezorte în anumite situații, în care soluțiile adoptate nu sunt întotdeauna cele corecte. Pe unii autori, cunoșterea inegală a celor două limbi utilizate îi înscrie în tiparele bilingvismului subordonat, pentru ei engleza fiind o limbă secundară în raport cu româna, limba primară.

Nu doar mostrele de interlingvism sunt mai numeroase, ci și aspectele fenomenului în sine, clasificate după cum urmează:

1. utilizarea a a-zii ilor **prieteni falși** – cuvinte din limba engleză foarte asemănătoare cu cele din limba română, dar care au sensuri diferite în cele două limbi:

“...the excitement of reading such intriguing, fully **realized** short stories” (v. în română: a realiza, realizate; în engleză: to realize “a-și da seama”; rounded off – varianta corectă)

“... continuing with a short presentation of the **actual** British Royal family...” (v. în română: actual; în engleză: actual “real”, “adevărat”, “propriu-zis”; present – varianta corectă)

2. folosirea unor cuvinte “inventate”, apropiate ca formă atât de cuvântul englezesc, cât și de cel românesc echivalent:

“As a verb, the Online Oxford Dictionary **defines** the term “impale” as...” (v. în engleză: to define, în română: a defini; defines – varianta corectă)

“From canvassing the given explanations, the **subtle** implication that lies behind...” (v. în engleză: subtle, în română: subtil; subtle – varianta corectă)

3. folosirea incorectă a unor prepoziții, sub influența structurilor prepoziționale românești:

“...the information **from** this chapter” (v. în română: informațiile din acest capitol, în engleză: the information in this chapter – varianta corectă)

“I will discuss **about** the phenomenon of...” (v. în română: a discuta despre ceva, în engleză: discuss the phenomenon – varianta corectă)

“**In** the same time, arts were seen as...” (v. în română: în același timp, în engleză: at the same time – varianta corectă)

4. utilizarea incorectă a articolului, sub influența distribuției sale din limba română:

- înaintea numelor proprii care determină substantive comune, prin analogie cu faptul că substantivul comun românesc care reprezintă echivalentul substantivului englezesc este articulat:

“... **the Anne’s** most influential **aspect** was that regarding her marriage.” (v. în română: aspectul... Anei, în engleză: O Anne’s most influential... aspect – varianta corectă)

“... a maid of honour at **the Henry’s court**...” (v. în română: curtea lui Henry; în engleză: O Henry’s court – varianta corectă)

- înaintea unor substantive comune al căror echivalent în limba română este articulat; în engleză, dacă substantivul comun este folosit cu sens general, nu se articulează:

“...permitted people to create representations of **the reality**.” (v. în română: reprezentări ale realității; în engleză: representations of O reality – varianta corectă)

“If, initially, the amount of media matters regarding **the women** has been limited...” (v. în română: privind femeile; în engleză: regarding O women – varianta corectă)

5. absența subiectului exprimat în engleză⁹:

“...but **O** represents a more profound subject.” (v. în română: subiect subînțeles; în engleză: subiect exprimat – but it represents... – varianta corectă)

⁹ Spre deosebire de limba română, în care subiectul poate fi înexprimat – subînțeles, inclus sau inexprimabil –, în limba engleză subiectul se actualizează obligatoriu în structura de suprafață a propoziției.

“in the center of the research **O** is Red Riding Hood.” (v. în română : **O**; în engleză : *there is Red Riding Hood* – varianta corectă)

6. lipsa complementului direct după verbe care cer complementare în limba engleză , sub influența structurilor echivalente, dar fără complement, din română :

“When Charles heard **O** he was devastated.” (v. în română : Când Charles a auzit **O**; în engleză : When Charles heard *it* he was devastated. – varianta corectă)

“Charles has spent many holidays ... there and he also likes **O** there. (v. în română : îi place **O** acolo; în engleză : ... he also likes *it* there – varianta corectă)

7. lipsa prepoziției în structura verbelor prepoziționale din limba engleză , atunci când în română verbul echivalent se folosește fără prepoziție:

“The first thing that he **pointed** was a differentiation between unicorns and horse. (v. în română : a arătat; în engleză : *to point out* – he **pointed out** – varianta corectă)

8. nerespectarea topicii, care în engleză este mult mai puțin flexibilă decât în română :
- în enunțurile introduse de cuvinte interogative, ordinea SB + PR nu se respectă , apare ordinea cuvintelor din propozițiile interogative propriu-zise – PR (vb. auxiliar) + SB, după modelul limbii române:

“The story of SW shows **how destructive can be the jealousy.**” (v. în română : cât de distructiv poate fi gelozia; în engleză : *how destructive jealousy can be* – varianta corectă)

“It is hard to say **which was the first fairy tale...**” (v. în română : care a fost primul basm; în engleză : *which the first fairy tale was* – varianta corectă)

Același tip de inversiune incorectă apare și în propoziții care nu sunt introduse de cuvinte interogative, trădând tot modelul românesc:

“... at the throne **ascends Mary's son, James Stuart.**” (v. în română : la tron ajunge fiul lui Mary, James Stuart; în engleză : *Mary's son, James Stuart, ascends* to the throne – varianta corectă)

“In that group **was also Camilla Parker Bowls.**” (v. în română : În acel grup se afla și Camilla Parker Bowls; în engleză : *Camilla Parker Bowls was also in that group.* – varianta corectă)

9. introducerea dublei negații în limba engleză , după modelul din limba română , în care dubla negație este obligatorie:

„... **neither** George IV, ... **nor** his brother William IV **have not had** any heir (v. în română : nici George al IV-lea, nici fratele său William al IV-lea nu au avut vreun moștenitor; în engleză : *Neither George V,... nor his brother William IV had heirs.* – varianta corectă)

Toate aceste exemple demonstrează cunoașterea insuficientă a limbii engleze. Autorii gândesc de obicei în română și transpun în engleză structuri morfosintactice specifice românești în situațiile de comunicare ilustrate, având un comportament tipic pentru bilingvismul subordonat, în cazul cuceririi limbii învătate în coală este perceput ca secundar în raport cu cea maternă .

Concluzii

Datele acumulate pe parcursul cercetării, compararea și interpretarea lor arată că , deși nu foarte numeroase și nici impresionante prin varietate, exemplele identificate

demonstrează fără echivoc că influența lingvistică în acest caz de bilingvism instituțional se realizează în ambele sensuri: și dinspre englez spre român, și dinspre român spre englez.

Fenomenul interlingvismului se manifestă într-o măsură notabilă și cu aspecte mai variate în lucrările elaborate în engleză, fapt ce ilustrează un caz tipic de bilingvism subordonat, în care limba engleză, achiziționată în copilărie, este percepută ca secundară în raport cu româna, limba maternă, ale cărei structuri exercită presiuni în procesul de utilizare a englezei și în gândire, și în exprimare.

Cercetarea are relevanță didactică: se recomandă corectarea greșelilor de limbă atât în lucrările scrise în română, cât și în cele scrise în engleză, dar și reinerea și analiza deviațiilor care ar putea reprezenta tendințe evolutive sau împrumuturi deja realizate, întrucât nu se poate contesta faptul că fenomenul interlingvismului prezintă și aspecte pozitive pentru dinamica limbii literare în general și a stilului științific, în special. Contactul cu engleza înseamnă pentru limba română anse de îmbogățire a vocabularului științific cu neologisme și calcuri, dezvoltare a pletoarei semantice a unor cuvinte, de încurajare a variației libere la nivelul unor structuri sintactice etc. Pentru limba engleză, influența limbii române este, în general, irelevantă. Fenomenul interlingvismului influențează doar acea varietate a englezei utilizată de tinerii români care și-au însușit această limbă în instituțiile naționale de învățământ.

O asemenea cercetare poate fi continuată în mai multe direcții: fie aplicată pe un corpus mai vast (format din mai multe lucrări, scrise într-o perioadă mai lungă – de pildă, în ultimii cinci ani); fie orientată spre studiul disertațiilor sau al tezelor de doctorat ori spre studiul interlingvismului în lucrări științifice scrise în alte domenii decât în cel al științelor umaniste: în medicină, informatică, științele naturii, sport etc.).

Bibliografie

- Avram, Mioara, *Anglicismele în limba română actuală*, București, EA, 1997.
- Idem, *Probleme ale exprimării corecte*, București, EA, 1987.
- Băcilă, Florina-Maria, *Cultivarea limbii române, I. Probleme de morfologie, II. Probleme de sintaxă și de vocabular*, Timișoara, Ed. Excelsior Art, 2012.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, *Dinamica vocabularului românesc contemporan după 1989. Sensuri deviate ale termenilor tehnico-științifici*, în LL, 1995, vol. I, p. 38-45.
- Ciobanu, Georgeta, *Romanian Words of English Origin*, 2nd revised edition, Timișoara, Ed. Amfora, 2004.
- Ciolac, Marina, *Sociolingvistica românească*, București, EUB, 1999.
- Crystal, David, *English as a Global Language*, Cambridge, Cambridge University Press, 2000.
- Dindelegan Pană, Gabriela (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, EUB, 2002.
- Kiraly, Fr., *Contacte lingvistice*, Timișoara, Ed. Facla, 1990.
- Martinet, A., *Elemente de lingvistică generală*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1970.
- Radu, Voica, *Limba română și globalizarea lingvistică*, București, Ed. Palimpsest, 2013.
- Sala, Marius, *Limbă în contact*, București, Ed. Enciclopedică, 1997.

- Sala R. dulescu, Marina, *Despre adaptarea unor anglicisme în limba română*, în SCL, LVIII, nr. 1, 2007.
- Selinker, Larry, *Rediscovering Interlanguage (Applied Linguistics and Language Study)*, Longman Group UK Limited, 1992.
- Slama-Cazacu, Tatiana, *Psiholingvistica – o tiin a comunic rii*, Bucure ti, Ed. All, 1999.
- Stoichi oiu Ichim, Adriana, *Aspecte ale influen ei englezei în româna actual*, Bucure ti, EUB, 2006.
- Swales, John M., Feak, Christine B., *Academic Writing for Graduate Students*, 3rd edition, The University of Michigan Press, 2012.
- Weinreich, U., *Languages in contact, Findings and problems*, New York, 1953, ed. a VI-a, The Hague-Paris: Moutton, 1966.